

ΣΑΒΒΑΤΟ 22 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 2025

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ Γ΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

Επιμέλεια Διαγωνίσματος: ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΧΡΗΣΤΑΚΗ

ΟΜΑΔΑ Α

A1.

1 – ε

2 – α

3 – ζ

4 – β

5 - δ

Περισσεύουν: γ, στ

A2.

Με βάση το άρθρο 11 της Σύμβασης της Λοζάνης ιδρύθηκε η **Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής** με έδρα την Κωνσταντινούπολη. Την αποτελούσαν έντεκα μέλη (τέσσερις Έλληνες, τέσσερις Τούρκοι και τρία μέλη-πολίτες ουδέτερων κατά τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο κρατών) με αρμοδιότητα τον καθορισμό του τρόπου μετανάστευσης των πληθυσμών και της εκτίμησης της ακίνητης περιουσίας των ανταλλαξιμών.

Το θέμα της στελέχωσης του δημοσίου – τα προσόντα δηλαδή του δημοσίου υπαλλήλου – ρυθμίστηκε με το **Β΄ ψήφισμα**, που όριζε ότι δημόσιοι υπάλληλοι μπορεί να είναι: α) οι αυτόχθονες της ελληνικής επικράτειας και όσοι αγωνίσθηκαν σε αυτή μέχρι το τέλος του 1827 ή ήρθαν και εγκαταστάθηκαν κατά την ίδια περίοδο, β) όσοι αποδεδειγμένα συμμετείχαν σε πολεμικά γεγονότα της Επανάστασης μέχρι το 1829.

Τον Ιούλιο του 1920 υπογράφηκε η **Συνθήκη των Σεβρών**, που μεταξύ άλλων όριζε ότι η περιοχή της Σμύρνης θα βρισκόταν υπό ελληνική διοίκηση και κατοχή για πέντε χρόνια. Ύστερα από την περίοδο αυτή θα μπορούσαν οι κάτοικοι με δημοψήφισμα να αποφασίσουν την προσάρτηση της περιοχής στην Ελλάδα. [Η Συνθήκη των Σεβρών (10 Αυγούστου 1920) αποτέλεσε τη μεγαλύτερη διπλωματική επιτυχία της Ελλάδας και δικαίωσε την τολμηρή πολιτική του Βενιζέλου. Η μικρή Ελλάδα των παραμονών των Βαλκανικών πολέμων γίνεται με την υπογραφή της Συνθήκης «η Ελλάδα των δύο Ηπείρων και των πέντε Θαλασσών». Το όραμα της Μεγάλης Ιδέας φαίνεται να γίνεται απτή πραγματικότητα.]

B1. α) Με την άφιξη των προσφύγων, το έργο της προσωρινής στέγασης ανέλαβε το Υπουργείο Περιθάλψεως, που ενισχύθηκε με έκτακτο προσωπικό. Στη συνέχεια το *Ταμείο Περιθάλψεως Προσφύγων* (ιδρύθηκε το Νοέμβριο του 1922) ανήγειρε ξύλινα παραπήγματα για τη στέγαση των

προσφύγων. Πλήθος ξεπρόβαλαν οι αυτοσχέδιες κατασκευές που χρησίμευαν ως προσωρινά καταλύματα (καλύβες, παράγκες, σκηνές) γύρω από τις πόλεις, σε πλατείες ή στα κενά οικόπεδα των πόλεων. Δεν έμεινε χώρος στεγασμένος που να μη χρησιμοποιήθηκε: σχολεία, εκκλησίες και τζαμιά, στρατώνες, θέατρα, δημόσια κτίρια, αποθήκες, υπόγεια. Επιτάχθηκαν τα άδεια σπίτια σε όλη την Επικράτεια. Καταλήφθηκαν ακόμη και κατοικούμενοι χώροι, οι ένοικοι των οποίων μοιράστηκαν την κατοικία τους με τους πρόσφυγες.

Για τη στέγαση [των αγροτών προσφύγων] τηρήθηκε το σύστημα της ανέγερσης των οικιών απευθείας από την ΕΑΠ (εργολαβία) ή της ανέγερσης από τους ίδιους τους πρόσφυγες με τη χορήγηση όλων των οικοδομικών υλικών (αυτεπιστασία). Τα κτίσματα ήταν, συνήθως, δύο δωμάτια, μία αποθήκη και ένας σταύλος.

[Σχετικά με τη στέγαση των αστών προσφύγων] προκρίθηκε – εκτός από σπάνιες εξαιρέσεις – το σύστημα της ανέγερσης μικρών κατοικιών, μονοκατοικιών/διπλο - κατοικιών/τετρακατοικιών, μονοώροφων ή διώροφων, με ένα ή δύο δωμάτια, κουζίνα και τους αναγκαίους βοηθητικούς χώρους. Το κράτος ή η ΕΑΠ ανέθεταν την ανέγερση των συνοικισμών σε εργολάβους ή φρόντιζαν να εφοδιάζουν τους πρόσφυγες με τα απαραίτητα μέσα για να κατασκευάσουν οι ίδιοι τα σπίτια τους.

B2. Η αποκατάσταση και η αφομοίωση των προσφύγων στην Ελλάδα ήταν, κατά γενική ομολογία, το σημαντικότερο επίτευγμα του νέου ελληνικού κράτους. Αν λάβει κανείς υπόψη τις αντικειμενικές δυσχέρειες, όπως τη δεινή οικονομική κατάσταση της χώρας, τις πολιτικές περιστάσεις κατά τις δεκαετίες του 1920 και του 1930, την ελλιπή κρατική οργάνωση και, κυρίως, τον τεράστιο αριθμό των προσφύγων που έφθασαν στην Ελλάδα, αντιλαμβάνεται γιατί το έργο της αποκατάστασης των προσφύγων έχει χαρακτηριστεί «τιτάνιο». Μεγάλο μέρος του έργου αυτού έγινε από το 1924 έως το 1928 και σε αυτό καθοριστικό ρόλο έπαιξε η λειτουργία της ΕΑΠ. Το γεγονός ότι ήταν ένας οργανισμός υπό διεθνή έλεγχο τη βοήθησε να είναι αποστασιοποιημένη από την ταραγμένη ελληνική πολιτική ζωή και ως εκ τούτου αποτελεσματικότερη. Βέβαια, για την υλοποίηση των προγραμμάτων της το ελληνικό κράτος της παραχώρησε τα υλικά μέσα και το ανθρώπινο δυναμικό. Και αν σε κάποιες περιπτώσεις το έργο των κατά τόπους επιτροπών της ΕΑΠ ή του κράτους γινόταν βιαστικά, εμπειρικά και πρόχειρα ή εξυπηρετούσε απλώς άμεσες ανάγκες και πολιτικές σκοπιμότητες, αυτό δεν μειώνει τη σπουδαιότητα του συνολικού έργου που επιτεύχθηκε.

ΟΜΑΔΑ Β

Γ1. *Μετά την υπογραφή της Σύμβασης ανταλλαγής πληθυσμών και της Συνθήκης ειρήνης της Λοζάνης, οι σχέσεις της Ελλάδας με την Τουρκία δοκιμάζονταν κατά διαστήματα από εντάσεις. Υστερα από διαπραγματεύσεις, τον Ιούνιο του 1925 υπογράφηκε η Σύμβαση της Άγκυρας και το Δεκέμβριο του 1926 η Συμφωνία των Αθηνών. Αυτές ρύθμιζαν τα επίμαχα θέματα, όμως δεν εφαρμόστηκαν ποτέ.*

Τον Αύγουστο του 1928 το κόμμα των Φιλελευθέρων κέρδισε τις εκλογές και σχεδόν αμέσως η νέα κυβέρνηση ξεκίνησε διαπραγματεύσεις που κράτησαν δύο χρόνια. Ο Ελ. Βενιζέλος επιθυμούσε τη διευθέτηση των οικονομικών διαφορών και την αναγνώριση του εδαφικού καθεστώτος μεταξύ των δύο χωρών. **Ο Γρηγόριος Δαφνής στο έργο του «Η Ελλάς μεταξύ των δύο πολέμων, 1923 – 1940», εκδ. Κάκτος (δευτερογενής πηγή) διασαφηνίζει τις προθέσεις του Βενιζέλου. Σχεδόν αμέσως μετά την εκλογή του, με επιστολή του τόσο προς τον Υπουργό Εξωτερικών της Τουρκίας, Ρουσδή Βέη, όσο και προς τον πρωθυπουργό της Ισμέτ Πασά, πρότεινε να υπογράψουν τα δύο κράτη ένα σύμφωνο**

φιλίας και μη επιθέσεως υπό την προϋπόθεση βέβαια ότι ούτε η Ελλάδα ούτε η Τουρκία δεν θα είχαν εδαφικές διεκδικήσεις η μία απέναντι στην άλλη. Ο Βενιζέλος επέμενε ότι με την υπογραφή ενός τέτοιου συμφώνου θα επιλύονταν οι εκκρεμότητες που υπήρχαν από τη Σύμβαση Ανταλλαγής Πληθυσμών της Λοζάνης. Όμως, σε κάθε προσπάθεια προσέγγισης με την Τουρκία, εμπόδιο στεκόταν η έντονα αρνητική στάση των προσφύγων.

Στις 10 Ιουνίου 1930 υπογράφηκε η *Συμφωνία της Άγκυρας* που αποτελούσε το οικονομικό σύμφωνο μεταξύ των δύο χωρών. Τα κυριότερα σημεία του ήταν:

- Ρύθμισε το ζήτημα των Ελλήνων ορθοδόξων της Κωνσταντινούπολης και των μουσουλμάνων της Θράκης, καθώς και των «φυγάδων».
- Όριζε ότι οι ανταλλάξιμες μουσουλμανικές περιουσίες στην Ελλάδα και οι ελληνικές στην Τουρκία περιέρχονταν στην κυριότητα του Ελληνικού και Τουρκικού Δημοσίου, αντίστοιχα. **Το σημείο αυτό επιβεβαιώνει ο Γρηγόριος Δαφνής** ο οποίος δηλώνει ότι συμφηφίζονταν οι περιουσίες όσων υποχρεώθηκαν σε ανταλλαγή. Τα δύο κράτη παραιτούνταν από την εκτίμηση των κτημάτων που είχαν εγκαταλειφθεί και τη διεκδίκηση των υπόλοιπων και αποκτούσαν την πλήρη κυριότητα πάνω σε αυτά αντιμετωπίζοντας τα ως κτήματα ίσης αξίας.
- Προέβλεπε αμοιβαία απόσβεση των οικονομικών υποχρεώσεων μεταξύ των δύο χωρών.

Η συμφωνία ολοκληρώθηκε στις 30 Οκτωβρίου του ίδιου έτους με το Σύμφωνο φιλίας, ουδετερότητας και διαιτησίας, το Πρωτόκολλο για τον περιορισμό των ναυτικών εξοπλισμών. **Στο Πρωτόκολλο αυτό αναφέρεται ο Αλέξης Αλεξανδρής, στο άρθρο του «Οι ελληνοτουρκικές συμφωνίες του 1930 και η επίσκεψη Βενιζέλου στην Άγκυρα» στο *Ελευθέριος Βενιζέλος 1864 – 1936* στο «*Η μεγάλη πορεία - Από το ανάθεμα στην αποθέωση*», *Ε ΙΣΤΟΡΙΚΑ (δευτερογενής πηγή)*.** Επισημαίνει ότι ήταν πολύ σημαντικό Πρωτόκολλο για τις σχέσεις των δύο χωρών κατά το επόμενο διάστημα, αφού με αυτό τα δύο κράτη υποχρεώνονταν να ενημερώνουν το ένα το άλλο τουλάχιστον έξι μήνες πριν προβούν στην αγορά ή παραγγελία πολεμικού πλοίου. Σκοπός του Πρωτοκόλλου ήταν η αποφυγή του ναυτικού εξοπλιστικού ανταγωνισμού ανάμεσα στα δύο κράτη, χωρίς αυτό να τα αποτρέπει από την απόκτηση αξιόλογης πολεμικής ναυτικής δύναμης. Υπέγραψαν ακόμη και τη Σύμβαση εμπορίου, εγκατάστασης και ναυτιλίας. Με την τελευταία αυτή σύμβαση δόθηκε η δυνατότητα στους υπηκόους του καθενός από τα δύο κράτη να ταξιδεύουν ή να εγκαθίστανται (με κάποιους περιορισμούς) στο έδαφος του άλλου κράτους.

Οι μεταγενέστερες εξελίξεις έδειξαν ότι οι προσδοκίες από τη λύση που δόθηκε σε κάποια ζητήματα με τις ελληνοτουρκικές συμφωνίες του 1930 διαψεύστηκαν. Βέβαια, για ένα μεγάλο διάστημα δεν σημειώθηκαν τριβές μεταξύ των δύο κρατών και δεν αμφισβητήθηκαν τα μεταξύ τους σύνορα. Αυτό ήταν και η βασική επιδίωξη του Έλληνα πρωθυπουργού. Ο συμφηφισμός όμως των ανταλλάξιμων, ελληνικών και μουσουλμανικών περιουσιών, προκάλεσε θύελλα αντιδράσεων ανάμεσα στους πρόσφυγες. Με τη συμφωνία αυτή η κατά πολύ μεγαλύτερη περιουσία των ανταλλάξιμων Ελλήνων ορθοδόξων της Τουρκίας εξισώθηκε με την αντίστοιχη περιουσία των μουσουλμάνων της Ελλάδας. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με την παρακράτηση του 25% της προκαταβολής της αποζημίωσης από την Εθνική Τράπεζα και της άρνησης διακανονισμού των προσφυγικών χρεών, απομάκρυνε τμήμα του προσφυγικού κόσμου από την εκλογική βάση του κόμματος των Φιλελευθέρων και συνέβαλε στην ήττα του στις εκλογές του 1932 και του 1933. **Στη στάση των προσφύγων απέναντι στο κόμμα των Φιλελευθέρων αναφέρεται ο Νίκος Μαραντζίδης στο άρθρο του «Οι αντιδράσεις των προσφύγων» στο «*Ελευθέριος Βενιζέλος, Από το όραμα της Μεγάλης Ελλάδας εξόριστος στο Παρίσι*», *ΤΑ ΝΕΑ, ΙΣΤΟΡΙΑ (δευτερογενής πηγή)*.** Συγκεκριμένα, δηλώνει ότι η ελληνοτουρκική προσέγγιση του 1930 προκάλεσε ένα ρήγμα ανάμεσα στον Βενιζέλο και στους πρόσφυγες για το ότι

προώθησε τον συμψηφισμό των περιουσιών των ανταλλάξιμων. Ο Βενιζέλος μάλιστα υπερασπίστηκε την πολιτική του λέγοντας ότι σκοπός του ήταν να απαλλάξει την Ελλάδα από την υποχρέωση της αποζημίωσης προς την Τουρκία. Εκτιμούσε μάλιστα ότι μία τέτοια πολιτική ήταν απολύτως συμβατή και με τα συμφέροντα των προσφύγων.

Η αλήθεια είναι ότι η ελληνοτουρκική προσέγγιση του 1930 απάλλαξε τα δύο κράτη από τους λόγους που θα μπορούσαν να τα φέρουν σε διένεξη μεταξύ τους. Για αρκετές δεκαετίες επικράτησε ισορροπία στο Αιγαίο.

Δ1. Κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης ο αναβρασμός που επικρατούσε σε περιοχές της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας εξώθησε τους Τούρκους στην τρομοκράτηση των υπόδουλων Ελλήνων, γεγονός που προκάλεσε τη μετακίνηση πληθυσμών. Το προσφυγικό ζήτημα δεν αντιμετωπίστηκε μεθοδικά από την ελληνική πολιτική ηγεσία του αγώνα, αλλά αποσπασματικά.

Αξίζει να δούμε αναλυτικότερα τη δημιουργία της Ερμούπολης στη Σύρο. **Στο άρθρο «Η δημιουργία της Ερμούπολης από τους πρόσφυγες του 1821» που δημοσιεύτηκε στην ιστοσελίδα του COGNOSCO TEAM - ΙΣΤΟΡΙΑ στις 14/05/2019** αναφέρεται ότι μέχρι την Επανάσταση του 1821 δεν υπήρχε η πόλη της Ερμούπολης. Αποτελεί αντιπροσωπευτικό δείγμα ίδρυσης και εξέλιξης ενός αυτοτελούς και ακμαίου προσφυγικού συνοικισμού κατά τη διάρκεια της Επανάστασης, ο οποίος βασίστηκε στην πρωτοβουλία των οικιστών του, χωρίς κυβερνητική αρωγή. Η περιοχή το 1825 πήρε το όνομα Ερμούπολη από τους πρόσφυγες οικιστές της. **Στο προαναφερθέν άρθρο συμπληρώνεται ότι αρχικά οι πρόσφυγες που συνέρρευσαν στην Σύρο ζούσαν σε παράγκες στην παραλία και σιγά σιγά έχτισαν την πόλη της Ερμούπολης, η οποία πήρε το όνομά της από τον Χιώτη Λουκά Ράλλη. Την ονόμασε έτσι γιατί πριν την έλευση των προσφύγων η περιοχή ήταν έρημη. Η Ερμούπολη άρχισε να συγκεντρώνει από το 1821 έως το 1824 Έλληνες πρόσφυγες απ' όλα τα μέρη της Ελλάδας: Μικρασιάτες, Ψαριανούς, Κρήτες και κυρίως Χίους. Στο άρθρο της ιστοσελίδας COGNOSCO TEAM - ΙΣΤΟΡΙΑ αναφέρεται ότι μέχρι το 1824 είχαν καταφθάσει στη Σύρο 8.000 οικογένειες προσφύγων. Η πλειοψηφία των προσφύγων ήταν Χιώτες, ενώ συνέρρευσαν πρόσφυγες και από άλλα μέρη, όπως τα Ψαρά, την Ύδρα, την Πελοπόννησο, τη Μακεδονία, τη Θεσσαλία, την Κρήτη και τη Μικρά Ασία. Στη ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ της φοιτήτριας Βουτσίνου Αγγελικής, Οι Πρόσφυγες στη Σύρο του Μεσοπολέμου Πρόσληψη και ενσωμάτωση των προσφύγων του Μεσοπολέμου από μια κοινωνία προσφύγων (δευτερογενής πηγή) αιτιολογείται η επιλογή της Σύρου ως μεταναστευτικού προορισμού. Η Σύρος ήταν ασφαλές νησί για εγκατάσταση, επειδή έχαιρε της προστασίας της καθολικής κοινότητας και του παπικού ναυτικού και δεν συμμετείχε στον επαναστατικό αναβρασμό στον οποίο βρισκόταν ο υπόλοιπος ελληνισμός. Στο διαδικτυακό άρθρο προστίθεται ότι έχαιρε και της προστασίας της Γαλλίας. Η συμφόρηση που είχε επέλθει στα γειτονικά νησιά, η θέση του λιμανιού και η ουδέτερη στάση που τηρούσε το νησί στα πρώτα χρόνια της Επανάστασης προκάλεσαν την αθρόα προσέλευση. Οι ντόπιοι Συριανοί κατοικούσαν στην Άνω Σύρο, μακριά από την παραλία, στην οποία συγκεντρώθηκαν οι νεοφερμένοι. Σύντομα η αυξημένη προσέλευση προσφύγων προκάλεσε την επιφυλακτικότητα και, στη συνέχεια, τις αντιδράσεις των ντόπιων, κυρίως λόγω κτηματικών διαφορών. Τη διάσταση υποδαύλιζε επιπλέον η διαφορά δόγματος μεταξύ των καθολικών ντόπιων και των ορθόδοξων προσφύγων. Η Βουτσίνου Αγγελική προσθέτει πάνω σε αυτό ότι οι κάτοικοι της Σύρου δεν ήταν καθόλου δεκτικοί απέναντι στους πρόσφυγες που κατέφθαναν, αφού οι τελευταίοι διέφεραν ως προς το δόγμα. Η αρνητική στάση όμως των ντόπιων δεν στάθηκε εμπόδιο στους πρόσφυγες να δημιουργήσουν νέα πόλη, η οποία μάλιστα σύντομα επεκτάθηκε σημαντικά.**

Οι πρόσφυγες της Ερμούπολης κατόρθωσαν να βελτιώσουν τους όρους ζωής τους και να δημιουργήσουν μία προσφυγούπολη ανεξάρτητη από την Άνω Σύρο. Μέχρι το 1880 η Ερμούπολη εξελίχθηκε σε πολύ ισχυρή εμπορική, ναυτική και οικονομική δύναμη στο Αιγαίο.

ΑΡΕΙΤΟΛΜΟ

Δάφνη - Αγ. Δημήτριος